

JERUSALEM - GLIMT fra det 19. århundrede

**Af
Kai Kjær-Hansen**

Hovedkilde:
Yehoshua Ben-Arieh, **Jerusalem
in the 19th century, The Old
City**, Jerusalem-New York 1984.

9. afsnit

1. Provinsbyen
2. Set fra byportene
3. Dagligt liv
4. Vandproblemer
5. Jødiske grupperinger
6. Synagoger og yeshivot
7. Grædemuren
8. Protestantisk mission
9. Jødiske reaktioner på mission
10. På vej ud af Jerusalem

Jødiske reaktioner på kristen mission

I dag findes der en jødisk organisation i Israel, som kaldes *Yad L'achim*. Denne organisation bekæmper kristen mission. Yad L'achim holder et vågent øje med, hvad fremmede missionærer og missionsselskaber foretager sig i Israel, men bekæmper også de israelske messianske jøder. Undertiden benytter Yad L'achim eller andre militante jøder sig af nok så hårdhændede midler. Det kan man bl.a. læse om i bogen *Messianske jøder*. Selv om den er fra 1979, er kampen mod kristen mission og messianske jøder ikke taget af i Israel siden da.

I dette afsnit af *Jerusalem i det 19. århundrede* skal vi se på, hvordan ledende jøder reagerer imod den protestantiske mission i forrige århundrede i Jerusalem. I sidste afsnit beskrev vi, at Jerusalem havde fået et protestantisk missionscenter i og med at Christ Church var opført, og skoler og hospital var oprettet.

Hvordan reagerede jøder i Jerusalem på disse institutioner? De gjorde det dels ved at straffe jøder, der havde forbindelse med og modtog hjælp fra den kristne mission, og dels ved selv at bygge tilsvarende institutioner.

Straffe- foranstaltninger

De jødiske ledere så ikke stiltiende på, at nogle jøder blev døbt og andre modtog undervisning på de kristne skoler og blev behandlet på det engelske hospital eller fik besøg af kristne læger i deres hjem. Det blev forbudt jøder at have kontakt med kristne missionærer, missionens bøger blev brændt, og jøder fik forbud mod at lade sig indlægge på hospitalet.

De jøder, der trodsede disse forbud, blev ekskommuniceret. Ingen jøde måtte gøre brug af missionens hospital. I 1846 placerede man endog vagter nær hospitalet for at finde ud af, hvem der alligevel trodsede forbuddet.

Ekstra stærkt virkede det, at rabbinerne nægtede jøder, der døde på hospitalet, at blive begravet på den jødiske begravelsesplads. Den protestantiske

Øverst: Jerusalem i David Roberts litografi fra 1839.

I midten: Hoved på et nyhedsbrev fra Yad L'achim – en jødisk organisation, der i dag bekæmper kristen mission.

Nederst: Unge jøder på vej til Grædemuren.

mission erhvervede et grundstykke, hvor jøder, der døde på hospitalet, kunne begraves. I midten af sidste århundrede er der et eksempel på, at en kvinde blev båret frem og tilbage mellem de to begravelsespladser, indtil myndighederne besluttede, at hun skulle begraves på neutral grund.

Efter sit besøg i Jerusalem, skriver W. H. Bartlett i en bog, udgivet 1855:

»Et forhold, som synes at holde enhver jøde, som måtte føle sig tiltrukket af at tage imod kristendommen, fra at gøre en åben bekendelse, er den næsten despotiske magt, som rabbinerne udøver over dem. Sådan som loven er for nærvæ-

rende... så må han være villig til at skille sig fra sin hustru og sine børn... En anden hindring er, at han mister sit arbejde og ikke kan modtage almisse fra sine brødre, samt at han fuldstændig kastes i hænderne på missionærerne, hvad angår understøttelse.«

Et dilemma

Som tidligere nævnt, var der mange fattige jøder i Jerusalem. En stor del af disse var afhængig af almisser fra deres jødiske brødre. Hvad skulle missionen gøre, når kristne jøder ikke længere kunne få hjælp til livets opretholdelse af deres egne?

Missionen byggede skoler, hvor disse jøder kunne få en uddannelse. Desuden blev pengebeløb afsat til omvendte jødernes underhold. Missionen blev af jøder anklaget for, at de med penge lokkede jøder til at omvende sig til kristendommen. Jeg har ikke nok indsigt til at bedømme, om disse anklager havde noget på sig. Sikkert er det, at der af missionens kasse er tilgået en del midler til trængende jøder. Men i 1848 beslutter biskop Gobat, at ingen jøde kunne blive døbt, med mindre han i det mindste delvis kunne forsørge sig selv.

Kristen tro og kristen mission har indbygget i sig, at man vil forkynde, lindre smerte, og gennem uddannelse forbedre menneskers livsvilkår. Den jødiske part har almindeligvis betragtet missionens sociale arbejde som en form for bestikkelse, hvormed kristne ville købe jøder til at skifte tro. Det kan næppe afvises, at der findes eksempler på, at kristen mission har handlet uklogt, hvad angår understøttelse af fattige jøder med pengemidler. At lokke jøder til at skifte tro med løfte om understøttelse er under alle omstændigheder forkasteligt. Men er det også forkasteligt at hjælpe de jøder, der forkastes af deres landsmænd, fordi de er kommet til tro på Jesus og ikke længere kan få materiel hjælp af deres egne landsmænd? Dette er den anden side af sagen, og den side er slet ikke helt let at håndtere. Det var den heller ikke i Jerusalem for godt og vel hundrede år siden.

At den protestantiske mission oprettede hospital og skoler medførte, at andre blev provokerede til for egen del at sætse netop på disse felter. Det gjaldt de gamle kirker, men ikke mindst jøderne.

Udfordringen til jøderne fra de kristne institutioner

Kampen mod missionen medførte, at der fra 1842 blev oprettet en række helse- og uddannelsesinstitutioner af jøder og beregnet for jøder.

Den engelsk-jødiske filantrop, Moses Montefiore, fik Simon Frankel til at rejse til Jerusalem, hvor Frankels klinik blev oprettet i 1842. Rothschild familien oprettede i 1854 det første jødiske hospital i Jerusa-

lem. Omkring 600 patienter blev årligt behandlet her. Men det var ikke tilstrækkeligt; behovet var større, således at Bikkur Holim hospitalet blev bygget i 1857, og i 1864 blev det flyttet til et andet sted, hvor grundstenen blev lagt af Montefiore. Den nye beliggenhed var nær ved det engelske hospital, et sted, som måske blev valgt for at forhindre, at jøder gjorde brug af det protestantiske hospital. Senere, da Jerusalem ekspanderede uden for den gamle bymur, blev Bikkur Holim hospitalet flyttet til Prophets Street, hvor det ligger den dag i dag. Det tidligere sted blev brugt som hospital for kronisk syge.

Fra midten af forrige århundrede blev der også bygget drenge- og pigeskoler samt erhvervsskoler. De moderne skoler blev af de ortodokse jøder opfattet som en trussel mod deres religiøse uddannelsessteder. De moderne jødiske skoler forsynede eleverne med klæder og tilbød økonomisk støtte til forældre, dersom de sendte deres børn i disse skoler.

Penge og materielle goder som »lokkemad« var således ikke kun et jødisk-kristent problem, men også et problem mellem jøder og jøder.

Antimissions- organisation

Den kristne mission havde med sin hospitals- og skolevirksomhed udfordret den jødiske befolkning i Jerusalem. Jøderne svarede igen ved at bygge tilsvarende institutioner, som missionen havde. Men missionen fortsatte sin virksomhed. At den i slutningen af forrige århundrede stadig følte som en trussel, kan ses af, at organisationen *Bnei Israel* blev oprettet i 1898. *Bnei Israel* bekæmpede missionen, fordømte enhver kontakt mellem jøder og missionen, ansatte egen læge, som åbnede en klinik, og som også kom på husbesøg uden betaling og uddelte medicin for en meget lille betaling – sådan som den protestantiske mission gjorde.

Med støtte fra de jødiske religiøse ledere gennemtrufede *Bnei Israel*, at en jøde, der døde på det kristne hospital, ikke kunne blive begravet på en jødisk begravelsesplads. Dette havde der – som allerede nævnt – også været en del af tidligere.